

Перспективи залучення фінансових ресурсів в економіку України

Розглянуто механізм реалізації Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату в Україні. Здійснено спробу виявлення можливості залучення іноземних інвестицій та формування додаткових фінансових ресурсів в економіці країни.

Ключові слова: Кіотський протокол, спільна реалізація, викиди, квота, парникові гази, одиниці скорочення викидів, іноземні інвестиції.

Українську економіку в останні роки характеризують чіткі ознаки відродження. Вона стрімко рухається вперед, однак темпи її розвитку не характеризуються стабільністю. В контексті цього іноземні інвестиції повинні стати пріоритетним засобом досягнення сталих реальних структурних змін у господарському комплексі країни, технічного переоснащення, підвищення якісних показників діяльності на мікро- та макrorівнях і, головне, зростання життєвого рівня населення. Активізація інвестиційного процесу є вирішальною умовою стрімкого продовження соціально-економічних перетворень.

Пошуку шляхів залучення іноземних інвестицій в економіку країни приділяли увагу в минулому і продовжують дослідження нині багато закордонних та вітчизняних учених-економістів. Змінюються лише акценти, особливості й точки зору відповідно до конкретної історичної доби та практичного досвіду дослідників. Слід виділити роботи англійського вченого Г. Даннінга [5], який провів порівняльний аналіз ефекту прямих іноземних інвестицій в різних національних економіках праці Р. Клузе [9] і М. І. Драча [6], присвячені визначенню ролі прямих іноземних інвестицій у країнах, що розвиваються; С. В. Белая і Е. А. Єкімова [7], що досліджують проблеми іноземних інвестицій в умовах невизначеності; А. М. Сорокіної [12, с. 113–131], Бланка [4, с. 221–260], І. А. Крилова [10], спрямовані на визначення інвестиційної привабливості.

Проблематика більшості досліджень у цьому напрямі пов'язана з доведенням переваг України від використання іноземного капіталу, а також необхідністю подолання перешкод надходження прямих іноземних інвестицій. Проте в більшості випадків ці проблеми розглядаються окремо від аналізу світових потоків прямих іноземних інвестицій і стратегій іноземного капіталу, обмежена увага приділена можливостям залучення додаткових фінансових ресурсів у процесі реалізації міжнародних угод і домовленостей.

До основних законів України, які визначають і регламентують процес залучення іноземних інвестицій в економіку країни, належить Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1]. У ст. 2 зазначається, що іноземне інвестування здійснюється іноземними громадянами, юридичними особами і державами, а спільне інвестування – громадянами і юридичними особами України, іноземних держав та державами.

Метою статті є дослідження механізму отримання Україною та її підприємствами значних іноземних інвестицій за рахунок реалізації Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.

У 1992 р. на конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища, яка проходила в Ріо-де-Жанейро, 155 країн підписали Рамкову Конвенцію Організації Об'єднаних Націй (ООН) про зміну клімату. У 1996 р. Україна ратифікувала цю конвенцію [2], а в 1997 р. стала Стороною конвенції. В цьому ж році на конференції Сторін Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату в Кіото (Японія) було прийнято протокол, в якому країни-учасниці визначили для себе кількісні зобов'язання щодо обмеження або скорочення викидів на період з 1 січня 2008 до 31 грудня 2012 р. Мета обмежень — зменшити в цей період сукупний середній рівень викидів шести типів газів (CO_2 , CH_4 , гідрофторвуглеводних, перфторвуглеводних, N_2O , SF_6) на 5,2% порівняно з рівнем 1990 р. Україна підписала Кіотський протокол у 1999 р., а 4 лютого 2004 р. – ратифікувала його [3].

Особливістю наукових робіт і доповідей з проблем зміни клімату в 2006 р. став досить різкий перехід від політичних прогнозів періоду ратифікації Кіотського протоколу (2003–2004 рр.) до більш практичних питань, а саме, – пошуку ринкових механізмів стимулювання зниження викидів.

Слід відзначити, що в останні роки економіка більшості промислово розвинених країн перебувала на підйомі. Наслідками цього є перевищення встановленого для них рівня парникових газів. Водночас країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою перебувають нижче встановленого для них рівня викидів. Тому основні зобов'язання взяли на себе індустріальні країни:

1. Євросоюз, Німеччина, Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Англія, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція, Естонія повинні скоротити викиди на 8%.
2. Японія, Канада, Угорщина, Польща – на 6%.
3. Хорватія – на 5%.
4. Росія і Україна – зберегти середньорічні викиди в 2008-2012 рр. на рівні 1990 р.
5. Країни, що розвиваються, у т. ч. Китай та Індія, зобов'язань на себе не брали.

У контексті вищенаведеного квотного мезальянсу відмінності між рівнем викидів і обов'язками для різних країн було вирішено перевести в площину ринкових відносин, які передбачають або жорстке виконання своїх кількісних обов'язків щодо скорочення викидів за рахунок внутрішніх механізмів, або плату за перевищення встановленої кількості. Торгівля буде здійснюватися за допомогою трьох зовнішніх ринкових механізмів (рис. 1).

Організований ринок на даний момент не сформовано, тому вартість квот перебуває в інтервалі від 1 до 10 євро за одну Одиницю Певної Кількості. Водночас штрафні санкції, затверджені Євросоюзом в межах своєї Торгової Схеми, встановлено в розмірі 100 євро за кожну надлімітну тону викидів. Основними покупцями є країни Євросоюзу і Японія, які взяли на себе жорсткі обов'язки щодо скорочення викидів. Найдешевша собівартість вуглецевих одиниць – 20 доларів в Україні, Росії, Індії, Китаї. Слід відзначити, що в Японії собівартість вуглецевої одиниці зниження викидів становить 500 доларів [11].

Україна має право брати участь у двох механізмах торгівлі викидами: міжнародній торгівлі викидами (рис. 2) і механізмі спільного здійснення (рис. 3).

Оскільки внутрішньої системи розподілу квот на викиди промислових газів в Україні не існує, то міжнародна торгівля Одиницями Встановленої Кількості може здійснюватися лише державою. При цьому кошти, отримані від продажу, будуть надходити або безпосередньо в державну казну, або в спеціалізовані фонди, а потім – спрямовуватися на фінансування проектів соціально-економічного розвитку країни та її екологічної реабілітації.



Рис. 1. Ринкові механізми виконання кількісних зобов'язань щодо скорочення викидів

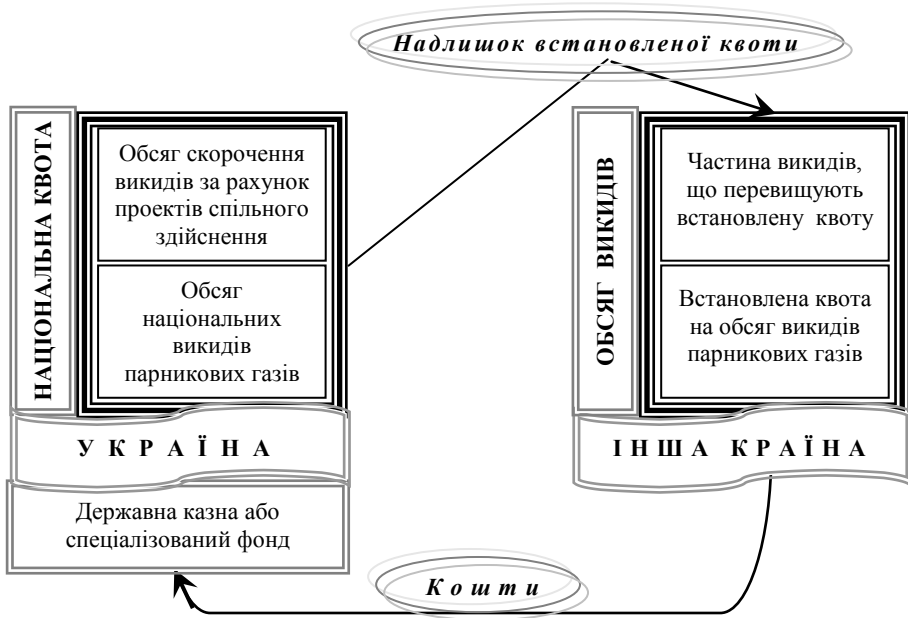


Рис. 2. Механізм міжнародної торгівлі викидами

Відповідно до розрахунків, проведених Всесвітнім банком, обсяг угод, пов'язаних із парниковими квотами, у 2006 р. становив 22,5 млрд. доларів, що вдвічі більше, ніж у 2005 р. За його ж оцінками в межах реалізації даного механізму Україна може запропонувати для продажу близько 1,5 млрд. Одиниць Встановленої Кількості, що дорівнює 1 тис. тонн ліміту обсягу парникових газів, дозволених до викиду у повітря. За даними Міністерства економіки України – 2,2 млрд. Одиниць Встановленої Кількості [8].

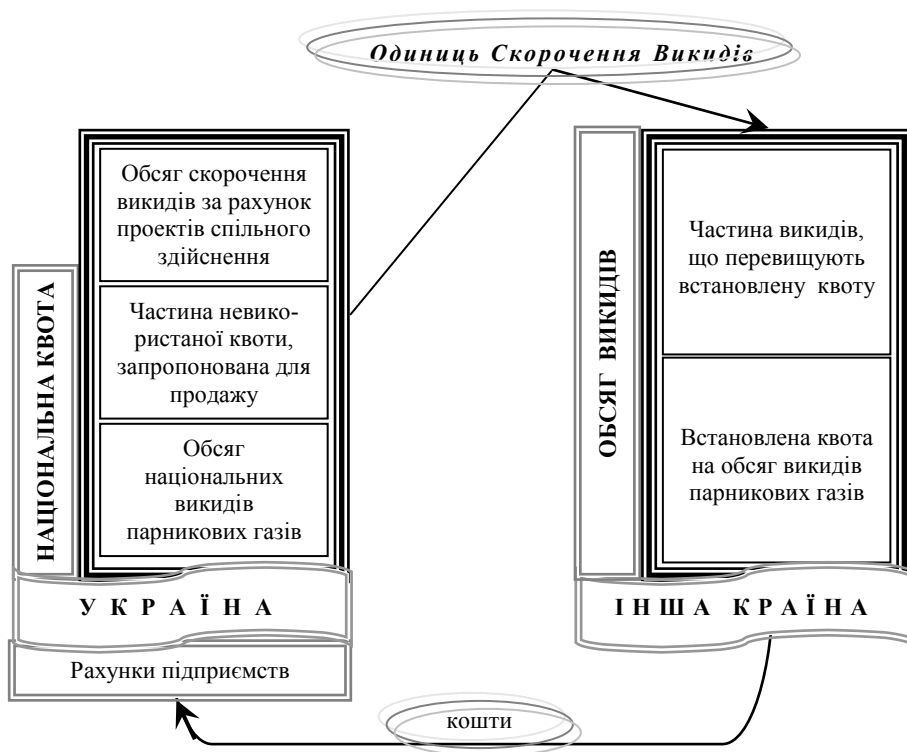


Рис. 3. Механізм реалізації проектів спільного здійснення

На відміну від торгівлі Одиницями Встановленої Кількості в процесі реалізації механізму спільного здійснення та передачі Одиниць Скорочення Викидів можуть брати участь підприємства різних форм власності за умови, що запропонований проект отримує позитивну оцінку незалежної міжнародної експертизи та схвалення Міністерства природи і Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН щодо зміни клімату.

Інвестиції у формі коштів, отриманих від продажу Одиниць Скорочення Викидів парникових газів можуть досягати величини від 1,5 до 50 млн. євро за проект і становити від 15 до 100 % від загальної суми необхідних інвестицій, залежно від типу проекту. Прибуток у цьому випадку буде надходити на рахунок підприємства, яке реалізує проект спільного здійснення.

Перспективність цього механізму підтверджує повідомлення Інвестиційного банку США Morgan Stanley в листопаді 2006 р. про наміри інвестувати 3 млрд. доларів у вуглецевий ринок протягом наступних п'яти років. Таке ж повідомлення зробила й компанія Goldman Sachs, яка виділила 1 млрд. доларів для інвестування розвитку відновлювальних джерел енергії та інших джерел чистої енергії [11].

Законодавчу базу для реалізації проектів спільного здійснення в Україні утворюють порядки розгляду, затвердження і реалізації проектів спільного здійснення, ухвалили 29 грудня 2005 р. Державним комітетом з питань розвитку агропромислового комплексу і природокористування; 17 лютого 2006 р. – Міжвідомчою комісією з питань зміни клімату; 22 лютого 2006 р. – Кабінетом Міністрів України [8].

Тобто, торгівля викидами – це додаткова можливість залучення іноземних інвестицій в державну казну України та безпосередньо на рахунок підприємств, які реалізують проекти спільного здійснення. Цей фінансовий механізм дозволив би:

- знизити викиди CO² і метану в абсолютному виразі;
- значно зменшити викиди на одиницю валового внутрішнього продукту;
- збільшити об'єми використання відновлюваної енергетики, причому за допомогою відносно «недорогих» проектів і заходів (мається на увазі ціна одиниці зниження викидів);
- змінити структуру економіки, віддаючи перевагу галузям, діяльність яких не пов'язана із значними викидами (сфера послуг і торгівлі);
- забезпечити інтенсивний тип розвитку енергетики, який передбачає не нарощування валових потужностей, а створення умов ефективної роботи існуючих;
- стимулювати існуючі підприємства до вирішення проблем енергозбереження.

До того сировинний внесок у вітчизняне ВВП в основному визначається часткою в світових ринках чорних металів, мінеральних добрив та іншої продукції, тому різкі зміни малоімовірні.

Але, попри всі позитивні сторони торгівлі викидами, сьогодні існують певні проблеми, пов'язані з:

- відсутністю чітких гарантій для закордонних інвесторів щодо повернення вуглецевих одиниць та кредитів;
- небажанням власників підприємств відкривати конфіденційну інформацію стосовно особливостей виробничих процесів, собівартості продукції за отримання додаткових фінансових ресурсів;
- неможливістю виділити кошти на розробку та фінансування певної частини проектів спільного здійснення;
- відмовою власників підприємств надавати можливість іноземним інвесторам заробляти на вуглеводних кредитах;
- відсутністю національного реєстру вуглеводних одиниць.

Вирішення цих проблем в Україні передбачає:

1. Прискорену адаптацію економіки до нових кліматичних умов.
2. Державну підтримку технологій майбутнього.
3. Стимулювання приватного сектора на розробку та впровадження енергозберігаючих технологій.
4. Максимально ефективного використання природних економічних переваг: великих площ для вирощування експортного біопалива, гідроенергії для енергоємних виробництв, запасів прісної води.
5. Проведення наукових розробок в галузі енергозбереження.

На основі проведеного дослідження правомірно зробити висновок, що Кіотський протокол став першою глобальною угодою про охорону навколишнього середовища, заснованою на ринкових механізмах регулювання – механізмі міжнародної торгівлі квотами на викиди парникових газів. Якщо Уряд України зуміє створити дієві національні умови для реалізації Кіотського протоколу, він забезпечить значний економічний і соціальний ефект у країні, надасть можливість залучення додаткових інвестицій для модернізації енергетики, житлово-комунального господарства, розробки і використання нетрадиційних, відновлюваних джерел енергії, стимулює розробку проектів і заходів щодо підвищення енергозбереження та енергоефективності, буде сприяти зменшенню рівня забруднення повітря і, відповідно, зниження захворюваності. Важливо підкреслити, що Кіотський протокол не викликає негативних ефектів для поточних вітчизняних соціальних і екологічних проблем, не потребує спеціальних заходів щодо зниження викидів парникових газів, які б призводили до закриття підприємств або порушення соціальної інфраструктури. Виходячи з цього дуже важливо взяти активну участь у Кіотському протоколі і визначити на державному, регіональному та місцевому рівнях влади напрями діяльності, що дозволили б максимально скористатися додатковими економічними, соціальними та екологічними можливостями даної міжнародної угоди.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – С. 646.
2. Закон України «Про ратифікацію Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 50. – С. 277.
3. Закон України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – С. 261.
4. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. – С. 221–260.
5. Даннинг Д. Прямые иностранные инвестиции и государства. Катализатор для экономической реструктуризации / Д. Дансинг. – Лондон, 1996. – 225 с.
6. Драч М. І. Прямі іноземні інвестиції у країнах центральної і східної Європи / М. І. Драч. – К., 1996. – 150 с.
7. Екимов С. В. Инвестиции в условиях неопределённости : Научн. монография / С. В. Екимов, Е. А. Белая. – Днепропетровск : Наука и образование, 2001. – 280 с.
8. Киотский протокол ещё один шанс для ЖКХ // Коммунальное хозяйство. – 2007. – №1. – С. 14–16.
9. Клузе Р. Прямые иностранные инвестиции в переходных экономиках средней и восточной Европы как основа повышения эффективности и качества / Р. Клузе. – Фрайбург, 1998. – 198 с.
10. Крылов Э. И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятий : учебн. пос. / Э. И. Крылов, В. М. Власова, И. Д. Журавкова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 335 с.
11. Лупальцов Л. Как работают карбоновые фонды / Л. Лупальцов // Коммунальное хозяйство. – 2007. – №2. – С. 13–15.
12. Сорокіна А. М. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А. М. Сорокіна. – К. : Либідь, 2002. – С. 113–131.

Безугла В. А., Шаповал Л. П. Перспективи привлечення фінансових ресурсів в економіку України.

Рассмотрен механизм реализации Киотского протокола к Рамочной Конвенции Организации Объединенных Наций об изменении климата в Украине. Осуществлена попытка выявления возможности привлечения иностранных инвестиций и формирования дополнительных финансовых ресурсов в экономике страны.

Ключевые слова: Киотский протокол, общая реализация, выбросы, квота, парниковые газы, единицы сокращения выбросов, иностранные инвестиции.

Bezugla V. O., Shapoval L. P. Perspectives of the Drawing of Financial Resources into the Economy of Ukraine.

The mechanism of realization of Kyoto Protocol to Scope Convention of United Nations about the change of climate in Ukraine has been considered. The attempt of exposure of possibility of the drawing of foreign investments and the forming of additional financial resources in the economy of the country has been carried out.

Key words: Kyoto Protocol, general realization, emissions, quota, hotbed gases, units of reduction of emissions, foreign investments.

Надійшло 08.10.2007 р.